

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทของเทศบาลและกลุ่มอาชีพในการบริหารเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” มีแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้ในการศึกษาเพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ประกอบด้วยแนวคิด และทฤษฎี โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน
4. มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาท

คำว่า บทบาท (Role) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525: 453) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู ซึ่งสอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2532: 101) ที่ให้ทัศนะว่า บทบาท คือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ชูชาติ พิทักษ์ (2528: 61) มีความเห็นว่าโดยทั่วไปบทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมาย คือ

1. พิจารณาในด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น
2. พิจารณาในด้านการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

งามพิศ สัตย์สงวน (2547: 73) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่

คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับ (Cohen and Orbuch, 1990: 43) ที่กล่าวว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล (Cohen and Orbuch, 1990: 43)

Hardy and Conway (1988 อ้างใน วราลี วิริยานันตะ, 2547: 21) ได้ให้ความหมายของบทบาทเพิ่มเติมว่า บทบาทที่แสดงออกจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับกระบวนการทางสังคม (Socialization) เพราะถ้าการคาดหวังในบทบาทของทุกฝ่ายไม่ตรงกันย่อมทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาได้ ผู้สวมบทบาทจึงต้องตระหนักถึงปัจจัยต่อไปนีในการสวมบทบาทในสังคมที่มีประสิทธิภาพ

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนต้องแสดงหรือปฏิบัติ

2. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาทบุคลิกของผู้แสดงบทบาทนั้น (วราลี วิริยานันตะ, 2547: 35) จากคำจำกัดความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทที่ประสบผลสำเร็จต้องมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และแรงจูงใจของบุคคลตัวประกอบ

จิตยา สุวรรณชญ (2527: 21) ได้แสดงความคิดไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดและยังได้แบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทในอุดมคติ” (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์จะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามได้สรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้

1. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง

2. มีบทบาทที่ควรจะเป็นอยู่แต่ละตำแหน่ง

3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้นๆเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดฐานตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

4. ฐานะ ตำแหน่งแต่ละบทบาทนั้นได้มาจากการจัดเกลาทางสังคม

5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานะตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่มีต่อตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่อยู่ในเวลาและสถานที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม (จิตยา สุวรรณชญ, 2527: 21)

Broom and Selznick (1976: 34-35) ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้อีก ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาท

Linton (1936: 113-115) ได้ให้แนวความคิดในเรื่อง สถานภาพ (Status) และ บทบาท (Role) เขาเห็นว่าสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าตำแหน่งนั้นจะมีการกิจอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่มากับตำแหน่งก็คือบทบาทของตำแหน่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้จนกล่าวได้ว่าไม่อาจจะมีบทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่งหรือไม่อาจมีตำแหน่งได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและตำแหน่งควบคู่กันเสมอเปรียบเทียบเสมือนเหรียญถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือบทบาทนั่นเอง

ดังนั้น บทบาท จึงเป็นความคาดหวังทางการกระทำว่าในสถานภาพหนึ่ง ๆ ของบุคคลหรือองค์กรควรจะมีบทบาทเช่นไร โดยมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลหรือองค์กรจะต้องแสดงบทบาทเช่นไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบอย่างและการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้การเสนอภาพของตนเองหรือการแสดงบทบาทและการสวมบทบาทนี้อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนากิจกรรมใดๆ ก็ตามหากประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงก็จะทำให้ประชาชนได้รับรู้มีความเข้าใจในกระบวนการการปฏิบัติสามารถคิดได้ด้วยตนเองถึงสภาพปัญหาที่เป็นอยู่และความต้องการที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และที่สำคัญประชาชนจะเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของย่อมส่งผลให้กิจกรรมนั้นๆ ประสบผลสำเร็จจึงนับได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงจะ

เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ดังที่ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 2) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่าเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในเรื่องการจัดการ การควบคุมการใช้การกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ทั้งเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ การกำหนดชีวิตของตนเองตามแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2538 อ้างใน นรินทร์ แก้วมีศรี, 2538: 24-26) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังของประชาชนโดยยึดหลักการว่าสมาชิกในชุมชนนั้นจะต้องร่วมมือกันวางแผนและการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชนในชุมชน และนอกจากนี้ยังได้เสนอแนวคิดถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มจนจบโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่ศึกษา ค้นคว้าปัญหาความต้องการและร่วมคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ร่วมตัดสินใจและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและที่สุดต้องร่วมปฏิบัติตามแผนหรือโครงการที่วางเอาไว้ตลอดจนร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชนบทของประชชนนั้น ประชาชนควรได้ร่วมคิดค้นปัญหา จัดลำดับของปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขและดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆ ตลอดจนร่วมประเมินการพัฒนาด้วยและยังสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2538 อ้างใน พิมานา บุรณินทุ, 2536: 26) ว่า การดำเนินงานกับชาวบ้านต้องใช้หลักการให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองและเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมทำนุบำรุงมากกว่าการร่วมในรูปแบบอื่น

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้กล่าวมาแต่ต้น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532: 350-352) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการพัฒนาในขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่กรณีแต่หากจะให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงแล้วประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ซึ่งวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมอาจกระทำโดยการอาสาสมัครใช้แรงงานของตนเองด้วยความสมัครใจหรืออาจเข้ามาโดยวิธีการให้คำปรึกษา แนะนำ จะเป็นลักษณะคนเดียวหรือกลุ่มก็ได้โดยมีขอบเขตการเข้ามามีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาของแต่ละท้องถิ่น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (2545: 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีและได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความยากลำบาก

ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจโดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสียโดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

3.3 คนมีน้ำหนัการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของคนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของคนในปัจจุบันคืออะไร

2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

2.2 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ

2.3 ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาวางแผนนั้น

2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ

2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

2.7 ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

การพัฒนาท้องถิ่นโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นยุทธศาสตร์อันหนึ่งของการพัฒนาตามแนวคิดใหม่ ซึ่งแต่เดิมจะเป็นภาระของหน่วยงานราชการแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้นประชาชนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทหรือแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ปัญหาและสิ่งที่ชุมชนต้องการน้อยมาก โดยเฉพาะเรื่องการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในที่นี้มีได้หมายเพียงแต่การให้การสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือเท่านั้น หากแต่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าสิ่งที่เขาต้องการจะเป็นประโยชน์อันแท้จริงแก่ตัวเขา

การจัดการศึกษาและส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่นตามรูปแบบการดำเนินงานของเทศบาลและจากความร่วมมือของประชาชนและองค์กรหลายฝ่าย จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบประชาชนและทุกองค์กรตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ต้องให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันให้ความสนใจมีความรับผิดชอบ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล โดยการดำเนินงานจะต้องมีการประสานกันทุกขั้นตอน มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนจึงจะตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง รวมถึงส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและองค์กรมีศักยภาพ

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภคการจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนหรือทุนในชุมชน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิประเทศ และความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่

เศรษฐกิจชุมชนมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวยุคใหม่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอเพียงและต่อความสามารถในการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเองมีพลวัตและสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้และพัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม

พัฒนาการของแนวคิด

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเกิดจากการพัฒนาการเศรษฐกิจของโลกตามแนวทางทุนนิยมได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลเสียหลายประการแก่ประเทศที่กำลังพัฒนา และในขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าเศรษฐกิจชุมชนในหลายประเทศทำให้มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ว่า แม้สังคมเศรษฐกิจจะได้ผ่านพัฒนาการมาแล้วหลายขั้นตอน นับแต่ชุมชนบุพกาลผ่านยุคเจ้าขุนมูลนาย ยุคการค้าอาณานิคมและการเติบโตของระบบทุนนิยม แต่ชุมชนหมู่บ้านก็ยังคงดำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตนและยังมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง เช่น การศึกษาชุมชนในลาตินอเมริกาของโฮเซ คาลอส มาเรียเตกี การศึกษาชุมชนในประเทศอินเดียของมหาตมะคานธี และงานศึกษาเศรษฐกิจชุมชนไทยของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ เป็นต้น

มาเรียเตกี เป็นชาวเปรูมาจากครอบครัวก่อนข้างยากจนได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถม ต้องออกจากโรงเรียนไปรับจ้างทำงานในโรงพิมพ์เขาศึกษาด้วยตนเองจนกลายเป็นักเรียนและบรรณาธิการวารสาร มีความคิดเชิงสังคมนิยม วิจาร์ณการเมืองและสังคมจันรัฐบาลไม่พอใจและให้ออกไปนอกประเทศ เขาได้ไปอยู่ในยุโรปและใช้เวลาศึกษางานของนักสังคมนิยมหลายคน โดยเฉพาะมาร์กซ์ (Karl Marx) และจอร์จส์ ซอเรล (Geoges Sorel) เมื่อเขากลับมาเปรูอีกครั้งก็ได้นำความคิดของมาร์กซ์มาเผยแพร่โดยปรับให้เข้ากับสภาวะของลาตินอเมริกา (Jose Carlos Mariategui, 1890-1930)

แนวคิดของมาเรียเตกี สรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

1. พลังเจตจำนงของมวลชนและของพรรค เชื่อว่าเฉพาะชนชั้นกรรมาชีพชาวนา และพรรคพวกเท่านั้นจึงจะมีพลังแห่งเจตจำนง พลังแห่งความเชื่อและพลังแห่งอารมณ์ที่สามารถเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมได้ ดังนั้นเขาจึงผสมผสานความคิดปฏิวัติของยุโรปเข้ากับการให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมของชุมชนอินเดียน ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองในเปรูและเห็นว่าพลังแห่งความเชื่อในลัทธิสังคมนิยมแบบกรรมาชีพบวกเข้ากับพลังแห่งวัฒนธรรมชุมชนของชาวอินเดียนแบบชาวนาจิตสำนึกและพลังจิตใจเช่นนี้จะเปลี่ยนสังคมเศรษฐกิจของเปรูได้

2. การให้ความสำคัญแก่ชาวนาและองค์กรชุมชนของชาวนาและลักษณะทางเศรษฐกิจของเปรูปัญหาอันเกิดจากระบบฟิวดัลและระบบทุนนิยม มีชุมชนของชาวนาซึ่งเป็นคนอินเดียนดำรงอยู่ตลอดมารวมทั้งประเมินศักยภาพของสถาบันชุมชนดั้งเดิม เศรษฐกิจของเปรูดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อนเป็นระบบสังคมนิยมเกษตรกรรม มีชุมชนเป็นองค์กรพื้นฐานเป็นองค์กรเครือญาติครอบครองที่ดินร่วมกันและมีวิถีชีวิตแบบรวมหมู่ การรุกรานของสเปนทำให้มีการนำเอาระบบฟิวดัลมาใช้ แต่ต่อมาหลังการประกาศเอกราชนายทุนเชื้อชาติอังกฤษและอเมริกาได้เข้าลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ น้ำตาลและควบคุมเศรษฐกิจของชาติ มาเรียเตกีลงความเห็นว่าปัญหาของชาวอินเดียนคือ ปัญหาการขาดที่ดินและการแก้ปัญหาคือการจัดระบบที่ดินใหม่ ซึ่งจะเป็นการทำลายระบบฟิวดัลจากนั้นมีทางเลือก 2 ทาง คือ แนวทางทุนนิยมใช้ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนตัว ส่วนอีกแนวทางหนึ่งคือ สังคมนิยมใช้ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ซึ่งมาเรียเตกีเห็นว่าควรใช้แนวทางที่ 2 เนื่องจากเปรูมีความเป็น “ชุมชน” เหลืออยู่ มาเรียเตกีได้อ้างแนวคิดจากหนังสือ ชุมชนพื้นเมืองของเรา (Our Indigenous Community) ของฮิลเดอร์ แบนโด คลาสโด โปโซ ที่ว่า ระบบเสรีนิยมที่เกิดขึ้นหลังจากที่เปรูได้รับเอกราชแล้ว แต่ระบบฟิวดัลก็ยังไม่สิ้นสุดลง ธุรกิจสำคัญอยู่ในมือนายทุนต่างชาติ เจ้าของที่ดินขนาดใหญ่มีอำนาจมากถึงกระนั้น “ชุมชน” ของชาวอินเดียนก็ยังคงแสดงศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนยังคงรักษาสาระแห่งการร่วมมือกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันการทำงานอยู่ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายและน่าพึงพอใจด้วยการแข่งขันฉันทมิตร นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถปรับตัวรับเทคโนโลยีใหม่ได้ด้วย

3. ชาตินิยมและอินเดียนนิยม ระบบสังคมนิยมในเปรูจะต้องเป็นสังคมนิยมที่เป็นชาตินิยมและเป็นอินเดียนนิยมพร้อมๆ กันไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบสังคมนิยมของเปรูต่างไปจากยุโรปเพราะในยุโรปที่ครอบงำเป็นทุนชาติเดียวกันแต่กับเปรูที่ครอบงำเป็นทุนต่างชาติ ดังนั้น การต่อสู้ในเปรูจึงเป็นทั้งการต่อสู้ของชนชั้นและการต่อสู้ของเชื้อชาติชาวอินเดียนส่วนใหญ่ของทั้งประเทศเป็นชาวนา ในขณะที่เจ้าของที่ดินคือ ชาวสเปนหรือเชื้อสายและปัญหาสำคัญที่

จะต้องแก้ไขคือ ปัญหาที่ดิน ดังนั้นชาวอินเดียจะต้องมีบทบาทสำคัญในกระบวนการปฏิวัติล้มล้างระบบฟิวดัล เขาให้ความสำคัญแก่ศักยภาพของชุมชน และพลังของวัฒนธรรมชุมชนด้วย

ความพิเศษของแนวคิดของมหาตมะคานธี คือ อ้างอิงกับความเชื่อ และปรัชญาศาสนาของชาวอินเดีย เป็นแนวคิดที่ไม่แยกระหว่างอภิปรัชญา จริยธรรมกับเศรษฐกิจ และการเมือง ไม่แยกระหว่างทางโลกกับทางธรรม ไม่แยกระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อเดิมกับอุดมการณ์ เศรษฐกิจการเมืองสมัยใหม่

แนวคิดหลักของคานธี คือ คานธีเห็นว่าเป้าหมายหลักของชีวิตคือ เข้าใจถึงพระเจ้า ซึ่งก็คือ เข้าใจถึงความจริงและการเข้าถึงความจริงได้ต้องไม่ใช่ความรุนแรงจะใช้วิธีอื่นไม่ได้ แนวคิดนี้ได้มาจากหลักพื้นฐานในคัมภีร์ภควัทคีตาของศาสนาฮินดูที่ว่าให้กระทำการโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ให้ทำตามหน้าที่ไม่ต้องคำนึงถึงผล ถือว่าการกระทำทุกอย่างเป็นการทำให้พระเจ้า คานธีเห็นว่าการไม่ใช่ความรุนแรงเป็นหลักทั่วไปที่เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ของมนุษย์ควรปฏิบัติกันในทุกมิติของความสัมพันธ์ของผู้คน ตั้งแต่ภายในครอบครัวจนถึงสังคมใหญ่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ต้องมุ่งเพื่อจุดหมายของชีวิตคือ ยกระดับจิตใจให้เข้าใจพระเจ้าเศรษฐกิจต้องถูกกำกับด้วยจริยธรรม เศรษฐศาสตร์ต้องเป็นเรื่องเดียวกับศาสนาหรือจิตวิญญาณและเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็จะไม่มีการขูดรีดใดๆ

แนวคิดทางเศรษฐกิจของคานธี ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 6 ประการ ดังต่อไปนี้ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555: ระบบออนไลน์)

1. แนวคิดระบบเศรษฐกิจจะต้องมีคุณธรรมกำกับ

ระบบเศรษฐกิจจะต้องมีคุณธรรมกำกับ คานธีเชื่อว่าหลักเศรษฐศาสตร์ที่จะนำมาเป็นหลักในการพัฒนาสังคมและการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ จะต้องมีการพื้นฐานทางจริยธรรมเป็นตัวกำกับ ระบบอาณานิคมและการขยายตัวของทุนนิยมเป็นตัวทำลายระบบเศรษฐกิจดั้งเดิมของประเทศอินเดียโดยการดูดกลืนทรัพยากรจากชนบทไปสู่เมืองใหญ่ๆ ในอินเดียและสู่ประเทศอังกฤษ ระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเมืองเป็นตัวทำลายหัตถกรรมและอุตสาหกรรมรายย่อยของคนพื้นเมือง ทำให้คนเหล่านี้ต้องถอยร่นกลับสู่ชนบทกลายเป็นตัวซ้ำเติมปัญหาการว่างงานในชนบทที่มากอยู่แล้วให้เลวร้ายลงไปอีก

2. แนวคิดเรื่องการจำกัดความต้องการ

แนวคิดเรื่อง การจำกัดความต้องการหลักคิดทางเศรษฐศาสตร์ของคานธีมีข้อแตกต่างไปจากหลักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปคือ คานธีเชื่อว่าพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องควบคู่ไปกับพฤติกรรมทางศีลธรรม ดังนั้นเมื่อก้าวถึงความพึงพอใจ (preference) ของมนุษย์ คานธีจึงมิได้มองในแง่ของความพึงพอใจใดๆ แต่เน้นย้ำว่าความพึงพอใจของมนุษย์จะต้องผ่าน

กระบวนการกล่อมเกลาด้านความรู้ ประสบการณ์และกำกับโดยหลักจริยธรรม อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดต่อความพึงพอใจของมนุษย์ในความคิดของคานธีเป็นแนวคิดในลักษณะเชิงอุดมคติหรือ มองในลักษณะ “สิ่งที่ควรจะเป็น” หรือความพึงพอใจที่มีฐานทางคุณธรรม (ethical preference) และแนวคิดนี้เองที่เป็นหัวใจของหลักเศรษฐศาสตร์ของคานธี

3. แนวคิดเรื่องการใช้แรงงานเพื่ออาหาร

แนวคิดเรื่องกฎการใช้แรงงานเพื่ออาหาร ในความเห็นของคานธีแรงจูงใจให้ คนทำงานควรเป็นการเห็นคุณค่าทางจริยธรรม ศีลธรรมและจิตวิญญาณของงานนั้นคือ การ ยกระดับจิตวิญญาณของผู้ทำงาน เป็นการทำงานเพื่อบริการผู้อื่นในสังคมที่คานธีเสนอ ผู้คนจะชอบ การทำงานพากันผลิตสิ่งของที่ทำให้เกิดความสุขและยกระดับจิตวิญญาณ นั่นคือผลิตสิ่งของที่มี “คุณค่าในการใช้สอย” (value in use) เป็นการผลิตโดยสมัครใจและไม่มีค่าตอบแทน เช่น การทำ ครั้ว ดูแลสวน เลี้ยงลูก เป็นต้น สมาชิกในสังคมจะทำงานเพื่อเลี้ยงชีพโดยใช้เวลาส่วนหนึ่งและเวลา ส่วนที่เหลือเป็นการทำงานเพื่อให้บริการแก่เพื่อนมนุษย์

4. แนวคิดเรื่องการกระจายผลผลิตและเทคโนโลยี

แนวคิดเรื่องการกระจายการผลิตและเทคโนโลยี ในบรรดาความคิดทาง เศรษฐศาสตร์ของคานธี แนวคิดที่คัดค้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและคัดค้านการใช้เครื่องจักรกลดู จะเป็นที่ยอมรับกันมากที่สุดแต่โดยแท้จริงแล้วคานธีมิได้คัดค้านอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลและ เทคโนโลยี โดยตัวของมันเองเขาเห็นว่าโดยสภาพพื้นฐานของสังคมอินเดียที่เป็นสังคมกสิกรรม มีประชากรที่มีการว่างงานและการว่างงานแอบแฝงจำนวนมากแต่กลับจะยิ่งซ้ำเติมสภาวะการ ว่างงานให้เลวร้ายลงไปอีก เพราะเครื่องจักรจะเข้ามาทดแทนแรงงานมนุษย์ อีกทั้งจะทำให้เกิดการ รวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจไปจนถึงการผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองไว้ในมือของคน กลุ่มเดียว ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่จะถูกเอาเปรียบและปราศจากอำนาจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม กับความปรารถนาของคานธีที่อำนาจในสังคมจะอยู่ในตัวประชาชนคนธรรมดาและชุมชนหมู่บ้าน คานธีเสนอทางออกด้วยการกระจายการผลิตลงไปที่ประชาชนและหมู่บ้านโดยเน้นการพัฒนา อุตสาหกรรมขนาดย่อม เกษตรกรรมและปศุสัตว์ สำหรับอุตสาหกรรมหลักที่จะสนับสนุนการ พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น ไฟฟ้า ถ่านหิน เหล็กกล้า รถไฟ การผลิตเครื่องจักรต่างๆ ก็ให้ อยู่ในการควบคุมของรัฐ คานธีได้ให้ข้อเสนอที่น่าสนใจว่า การกระจายรายได้จะเป็นจริงก็ต่อเมื่อมี การกระจายการผลิต การกระจายรายได้และการกระจายผลผลิตจะต้องกระทำไปด้วยกันและอยู่ใน ท้องถิ่นเดียวกัน

5. แนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง

แนวคิดเรื่อง ชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง นับว่าเป็นหัวใจหลักของแนวคิดทางเศรษฐกิจของคานธี แนวคิดและหลักการต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แก่ แนวคิดเรื่องการจัดความต้องการ กฎการใช้แรงงานเพื่ออาหาร รวมทั้งการกระจายการผลิตและเทคโนโลยีก็ล้วนเป็นแนวคิดที่นำไปสู่เรื่องการพึ่งตนเองของสังคมและชุมชน แนวคิดชุมชนของคานธีคือ แนวคิดการปกครองตัวเองซึ่งการปกครองตนเองนั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการควบคุมตนเองได้ มีการข่มใจจำกัดตัวเองให้พอดีเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ก็ต่อเมื่อบุคคลจะต้องมีจริยธรรมจึงต้องยึดถือความสัตย์จริงและไม่ใช้ความรุนแรง คานธีเห็นว่าสังคมอินเดียควรประกอบไปด้วยชุมชนหมู่บ้านที่ต่างก็ปกครองตนเองเป็นอิสระต่อกันแต่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เขาต่อต้านการรวมศูนย์โดยเห็นว่า การรวมศูนย์เข้ากันไม่ได้กับโครงสร้างสังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง การที่คานธีเชื่อในการปกครองตนเองของหมู่บ้านเป็นเพราะเขาเชื่อและเห็นความสำคัญในศักยภาพของชาวบ้านธรรมดา ซึ่งแนวความคิดของเขาถูกจัดเป็นแนวคิดอนาธิปัตย์นิยม (anarchism) คือสังคมที่ปราศจากรัฐและหมู่บ้านจะเป็นหมู่บ้านที่ปกครองตนเองได้ก็ต่อเมื่อหมู่บ้านพึ่งตนเองได้

6. แนวคิดเรื่องทรัสตีชิพ

แนวคิดเรื่อง ทรัสตีชิพ (Trusteeship) หลักการทรัสตีชิพคือ การผนวกข้อดีของกิจการเอกชนเข้ากับการเป็นเจ้าของโดยสังคม (social ownership) คานธีเน้นที่การเปลี่ยนระบบคุณค่าที่ชักใยอยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเป็นตัวกำหนดสถาบันต่างๆ ในสังคม ในช่วงแรกๆของการเสนอแนวคิดนี้ คานธีจะพยายามอธิบายถึงคุณค่าและมุมมองใหม่และเรียกร้องต่อคนรวยว่า คนรวยมิใช่เจ้าของทรัพย์สินสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติจริงๆ ล้วนเป็นของสังคม คนรวยจะต้องมองตนเองเป็นเพียงผู้ดูแล (Trustee) ทรัพย์สินเหล่านั้นและใช้ทรัพย์สินนั้นเพื่อสิ่งจำเป็นในชีวิตเท่านั้น ส่วนที่เหลือจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม เขาอธิบายว่าข้อเสนอของเขาตรงข้ามกับแนวคิดสังคมนิยมซึ่งต้องการจะจัดการเก็บทรัพย์สินสมบัติที่เจ้าของที่ดินและเจ้านายผู้ปกครองที่ได้ยึดถือไว้ข้อเสนอของเขาเพียงแต่ต้องการให้พวกชนชั้นเหล่านี้ก้าวพ้นจากความโลภและความรู้สึกเป็นเจ้าของ

การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

การพัฒนายังเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแนวคิดการพัฒนาอาจจะแบ่งได้ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก มองว่าการพัฒนาเป็นการดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งโดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม อีกกลุ่มหนึ่งมองว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้

โดยการกระตุ้นหรือชักนำด้วยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน โดยมีความเชื่อว่าความพร้อมเป็นสิ่งสร้างได้ความเชื่อนี้มักจะเกิดการพัฒนาระบบ “ก้าวกระโดด” เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบของนักพัฒนาขึ้นมา สำหรับปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้นอยู่บนพื้นฐานความศรัทธาในตัวคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด โดยต้องเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่มและมีความเป็นผู้นำซ่อนอยู่ ถ้าได้รับการพัฒนาพลังเหล่านี้ก็จะเติบโตและเมื่อบุคคลมีโอกาสดังกล่าวจะสามารถเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของคนในชุมชนทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของคนทุกคนและชุมชนโดยรวม เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้น เพื่อให้เศรษฐกิจของชาติมีความเจริญรุ่งเรืองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจในระดับล่างคือเศรษฐกิจในชุมชนชนบทด้วย เศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนคือ การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับประโยชน์บนรากฐานของความสามารถที่มีอยู่จากการใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่หรือสามารถจัดหาได้ตามศักยภาพ (เศรษฐกิจชุมชน, 2548: ระบบออนไลน์)

ส่วนการพัฒนาท้องถิ่นหรือการพัฒนาชนบท เป็นการพัฒนาระบบผสมผสานเป็นการพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์หลายอย่างพร้อมกัน เป็นการหายุทธวิธีปรับปรุงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชนบทหรือท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงกระจายการพัฒนาไปสู่กลุ่มคนที่ยากจนที่สุดซึ่งอยู่ในชนบทอาจจะเป็นการเร่งเพิ่มความสามารถในการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มการจ้างงาน เป็นต้น โดยมีเป้าหมายคือการลดความยากจน ลดช่องว่างของรายได้ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตและมาตรฐานการครองชีพ (The World Bank, 1975: online) ป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหามลพิษ ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ให้คนชนบทได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและให้คนส่วนใหญ่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ โดยท้องถิ่นเป็นผู้จัดการทรัพยากรของตัวเองตลอดจนรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเท่าที่จะทำได้ หมายถึงจะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการของรัฐไปสู่ท้องถิ่น (ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, 2544: 67-70) เพื่อให้ประเทศเติบโตไปพร้อมกับการกระจายความเจริญที่เป็นธรรม

ทั้งนี้ ประชาชนในชนบทจะต้องมีความตระหนักว่าการฟื้นฟูเศรษฐกิจในท้องถิ่นชนบทจะต้องเป็นความรับผิดชอบของคนในท้องถิ่นนั่นเองเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการและมาตรการที่ใช้ในแต่ละพื้นที่ชนบทย่อมมีความแตกต่างกันไปตามศักยภาพทางภูมิศาสตร์ จิตสำนึกทางสังคม

ความพร้อมในด้านผู้นำและการพัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี จิต
 ความสามารถทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น การฟื้นฟูทางเศรษฐกิจจะเป็นผลสำเร็จก็เมื่อ
 ประชาชนในพื้นที่มีองค์กรที่จะปฏิบัติงานร่วมกันเป็นพลังความรู้ ความคิด ความสามารถ และพลัง
 ใจในการร่วมกันวางแผนการผลิตการตลาด และในเรื่องอื่นๆ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชน
 ที่เข้มแข็ง (ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, 2544: 67-70) ความเข้มแข็งของชุมชนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริม
 ความสำเร็จของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เพราะถ้าเศรษฐกิจชุมชนในระดับหมู่บ้านและ
 ตำบลมีความมั่นคงสามารถพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจของเมืองและประเทศก็ย่อมจะดีขึ้น เป็นการสร้าง
 ความมั่นคงทางอาหารในระดับหมู่บ้านและตำบลให้พอมีพอกินก่อน จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การผลิต
 ด้านอื่นๆ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีคุณค่าน้อยให้
 เป็นผลผลิตที่มีคุณค่ามากขึ้น โดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้า
 มาเสริม ทำให้เกิดเป็นหน่วยการผลิตพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชน เมื่อผลผลิตมีมากเกินไป
 ชุมชนจะบริโภคหมดก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันในระดับชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงระดับเมือง
 ทั้งหมดนี้จะก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมากมายทั่วประเทศ อ่อนแอบ้างเข้มแข็งบ้าง แล้วแต่
 ภาวะปัจจัยในแต่ละพื้นที่ แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะเกิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในชุมชนท้องถิ่นที่
 คนพอมีพอกินมีใช้และพึ่งตนเองได้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการส่งออกหรือการลงทุนจากต่างประเทศ
 เพียงอย่างเดียว เมื่อเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งอำนาจการซื้อจะมีมากขึ้นในกลุ่มคนส่วนใหญ่ของ
 ประเทศ เศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้นเนื่องจากคนส่วนใหญ่พอมีพอกินจะกระตุ้นให้เกิดธุรกิจและ
 อุตสาหกรรมระดับชาติที่มีความมั่นคงเข้มแข็งสู่ต่างประเทศได้ การมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่
 สามารถพึ่งตนเองได้ก่อให้เกิดอำนาจซื้ออย่างมหาศาลจากคนส่วนใหญ่ของประเทศในระดับบุคคล
 ควรเปลี่ยนทัศนคติของการดำรงชีวิตจากการพึ่งเพื่อพุ่มเพื่อเป็นพอมีพอกิน จากการทำมาหากิน
 เป็นการทำอยู่ทำกิน จากเพื่อลาภยศเงินทองเป็นเพื่อสุขภาพและชีวิต จากทุนนิยมเป็นบุญนิยม และ
 จากการดำเนินธุรกิจแบบเศรษฐกิจฟองสบู่มาเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (ประกอบ วิโรจน์, 2547: 6-7)

ปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชนบท จากผลงานการวิจัยพบว่า ในอดีตมีปัจจัย
 หลายประการที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ได้แก่ 1) ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมการ
 อยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา 2) การศึกษาหาความรู้ของคนรุ่นเก่าและรุ่น
 ใหม่ตามสถานที่อันพึงมีทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน 3) พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ
 และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้สำหรับการสัญจรและขนส่งสินค้า 4) สิ่งแวดล้อมทาง
 ธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ยังดำรงอยู่มากแต่ในสถานการณ์ปัจจุบันปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
 กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่สามารถผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

แนวคิดที่น่าสนใจซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนไทยนั้น ชีวิตของคนจำนวนมากในสังคมไทย คือระบบเศรษฐกิจของชาวบ้าน หรือระบบเศรษฐกิจของชาวนา หรือระบบเศรษฐกิจของสหกรณ์ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนซึ่งในระดับสากลแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นมีผู้นำคนสำคัญคือ มหาตมะ คานธี ที่ได้เสนอภาพสำคัญ 2 ข้อ สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน คือ สวเทศี (Swadeshi) และสวราช (Swaraj) สวเทศี เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า เกิดขึ้นภายในประเทศหรือเป็นพื้นเมือง หลักนี้คือให้ใช้ประโยชน์จากท้องถิ่นและสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวก่อน ควรซื้อของที่ผลิตได้ภายในประเทศและตลาดภายในประเทศมาก่อนตลาดต่างประเทศ ส่วนหลักสวราชเสนอว่าชุมชนหมู่บ้านเป็นสาธารณรัฐ (republic) ในตัวเอง ควรมีการปกครองตัวเอง (autonomy) เป็นแนวคิดที่ได้รับการเสนอ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา, 2537: 20-21)

สำหรับในประเทศไทย ศาสตราจารย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก และเอ็นจีโอทั้งหลายมีแนวคิดแบบเศรษฐกิจชุมชน ท่านอาจารย์ปรีดี และคุณสด คุรุมาะโรหิต ก็มีข้อเสนอทำนองเดียวกัน แต่สำหรับท่านอาจารย์ปรีดี ได้เสนอเป็นสองส่วน คือ เศรษฐกิจรัฐ และเศรษฐกิจสหกรณ์ โดยมุ่งเรื่องการประสานกันระหว่างสองส่วนนี้ยังไม่ได้มีการเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อเชื่อมต่องานทั้งสองส่วนอย่างละเอียด (กรมการปกครอง, 2540: 25) แต่อย่างใด

แนวคิดนี้มองว่า เศรษฐกิจชุมชนมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ความพอเพียงที่เราพูดถึงการพึ่งตนเองที่เราพูดถึง ขึ้นอยู่อย่างมากกับการใช้แรงงาน เพราะแรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติไม่ต้องจ้างเป็นสิ่งที่มีความกับสถาบันครอบครัวโดยทั่วไปครอบครัวคิดถึงการอยู่ให้รอดก่อนแล้วจึงสะสมและค้าขาย พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตนเองและพึ่งกันเองในชุมชนก่อนและหากจะขายซึ่งเป็นขั้นตอนที่สูงขึ้นก็ขายในตลาดใกล้ตัว ตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ หลักการอีกข้อหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชนคือ เศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจฝังตัวอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมผู้ที่เชื่อในเศรษฐกิจชุมชนเชื่อว่าครอบครัวและชุมชนมีพลังและจะสามารถรักษาระบบของตัวเองไว้ได้ เพิ่มผลผลิตการผลิตได้และพัฒนาได้ในประเทศที่พัฒนาแล้วเอง เมื่อเร็วๆ นี้ได้มีงานวิจัยที่อิตาลี Bull and Corner (1993: 156-157) แสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจแบบครอบครัวในกิจกรรมเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสามารถเจริญและขยายได้ดีในอิตาลี นักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์รัสเซียก็เคยเสนอมาแล้วในช่วงทศวรรษ 1920 ว่า เศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนมีเสถียรภาพ

แนวทางการขยายตัวของเศรษฐกิจชุมชนคือ การคิดขยายขนาดของเครือข่ายชุมชนให้ใหญ่ขึ้น เป็นฐานของการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาคและถักทอเศรษฐกิจภูมิภาคขึ้นเป็น

เศรษฐกิจแห่งชาติ สร้างจากข้างล่างขึ้นไปคู่ขนานกับอีกฝ่ายหนึ่ง คือระบบทุนซึ่งสร้างจากข้างบนลงมา เมื่อนั้นระบบเศรษฐกิจชุมชนจะปรากฏเป็นอีกระบบหนึ่งซึ่งผู้คนจำนวนมากมีชีวิตอยู่และเป็นระบบที่เป็นอยู่ของคนธรรมดาสามัญอย่างแท้จริง

แนวคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ถือเป็นแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้โดยการพึ่งตนเองจากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถสร้างผลิตภัณฑ์และตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์โดยท้องถิ่นจะต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดี และพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ท้องถิ่นจะต้องพยายามเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะของท้องถิ่นให้เข้าสู่มาตรฐานสากลเพื่อพัฒนาการตลาดทั้งในประเทศและขยายขอบเขตไปสู่ตลาดโลก โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการผลิตรวมทั้งความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่นเองต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ (หลัก) ประเภทเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กิจกรรมทางเศรษฐกิจ “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” นี้จะเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่อาศัยหมู่บ้านเป็นหน่วยการพัฒนา (unit of development) เบื้องต้นและรวมเป็นเครือข่ายภายใต้ตำบล เป็นแนวทางอันหนึ่งที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนจะสามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นโดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้รู้จักแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก มีหลักการพื้นฐาน 3 ข้อ คือ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (local yet global) ผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (self-reliance-creativity) ทำความฝันให้เป็นจริงด้วยกระบวนการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น และ 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (human resource development) พูมฝึกประชาชนให้ใช้ชีวิตด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ไม่เน้นการให้เงินสนับสนุน (subsidy) แก่ท้องถิ่น เพราะมักจะไปทำลายความสามารถในการพึ่งตนเอง รัฐบาลเพียงให้การสนับสนุนแก่ชุมชนต่างๆ ด้านเทคนิคเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ตลอดจนช่วยเหลือในด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ในการตลาดท้องถิ่นจะรับความช่วยเหลือเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์อย่างเต็มที่ เช่น จากศูนย์วิจัยและแนะแนวทางการเกษตรและประมง

ในด้านการตลาดเพื่อจะเพิ่มยอดขาย อาจจัดตั้งบริษัทหนึ่งผลิตภัณฑ์ (one product corporation) เพื่อให้เป็นช่องทางในการกระจายสินค้าสู่ตลาดต่างๆ เน้นนโยบายหลัก 3 ประการ คือ 1) มาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับโลก มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับวัฒนธรรมและมีจุดเด่นเฉพาะเป็นที่ยอมรับของตลาดภายในประเทศและตลาดโลก 2) มีเอกลักษณ์เป็นที่ลือชื่อเพียงหนึ่งเดียวระดมความคิดในการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะช่วยกันทำได้โดยคำนึงถึงการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องอย่างเหมาะสมไม่ซ้ำแบบกันและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านหรือตำบลให้เป็นที่ยอมรับทั่วไป และ 3) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปรับปรุงเทคโนโลยีสร้างบุคคลที่มีความคิดกว้างไกลมีความรู้ความสามารถให้เกิดขึ้นในสังคม มีการวางแผนการตลาดมุ่งเน้นการผลิตและบริการ โดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก

กิจกรรมหลักที่สำคัญ คือ 1) ขยายสินค้าท้องถิ่นไปยังตลาดผลิตภัณฑ์ที่ผลิตต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพเพื่อขยายตลาดออกสู่เครือข่ายท้องถิ่น ภาคเมือง และตลาดโลก 2) ผลิตและคิดค้นขึ้นเองในท้องถิ่นอาศัยความรู้ความสามารถของคนในชุมชน ให้ความร่วมมือกันรับผิดชอบ มีหน่วยงานของจังหวัด กระทรวง กรม กอง เป็นผู้คอยให้คำแนะนำและคอยให้การสนับสนุนในด้านของเทคโนโลยีและการคิดค้นอุปกรณ์หรือเครื่องมือ

ขั้นตอนการบริหาร “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” คือ ขั้นตอนที่ 1 ชุมชนระดับตำบล องค์การบริหาร อบต./ท้องถิ่น มีหน้าที่หลักในการระดมการจัดเวทีให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ในท้องถิ่นและแผนชุมชน ขั้นตอนที่ 2 ชุมชนระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ องค์การบริหารอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีหน้าที่หลักในการจัดลำดับผลิตภัณฑ์ดีเด่นตำบลต่างๆ ของอำเภอ/กิ่งอำเภอ การบูรณาการแผนและงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุน ขั้นตอนที่ 3 ชุมชนระดับจังหวัด องค์การบริหารจังหวัด มีหน้าที่หลักในการจัดลำดับผลิตภัณฑ์ดีเด่นอำเภอต่างๆ ของจังหวัด การบูรณาการแผนและงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุน ขั้นตอนที่ 4 และ 5 ชุมชนระดับส่วนกลาง องค์การบริหารมีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลและเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บท

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นผู้นำเอาปัจจัยต่างๆ ได้แก่ 1) ระบบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น 2) บริษัท 3) ความมั่งคั่งของผู้นำ 4) การรวมกลุ่มของประชาชน เป็นกลุ่มพลังต่างๆ มาสร้างพลังร่วม เช่น สหกรณ์ ชมรม หอการค้า ดังนั้น แทนที่จะเป็นการขึ้นนำโดยภาครัฐฯ

ขบวนการนี้เป็นการคิดและทำจากล่างสู่บนโดยประชาชนมีส่วนร่วม ราชการเป็นเพียงผู้คอยติดตามการขับเคลื่อนเพื่อสรุปเป็นรายงาน แต่ละจังหวัด เมือง อำเภอ หมู่บ้าน ต่างก็มีวิถีที่แตกต่างกันไป

ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนา ระบบราชการคือตัวจังหวัดเองเป็นฐานของระบบการปกครองไม่ได้มีการสร้างระบบช่วยเหลือต่างๆไว้รองรับโดยตรง อาจมีเพียงหน่วยงานเล็กๆคอยรับเรื่องราวต่างๆ ตลอดจนติดตามการฟื้นฟูท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าไปเพียงใด สำนักงานเล็กๆของจังหวัดนี้จะทำการออกสำรวจเพื่อประเมินผลรวบรวมข้อมูลข่าวสารเท่านั้น อย่างไรก็ตามในระดับตำบลและหมู่บ้าน ตลอดจนการบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆจะมีการรวมกลุ่มของประชาชน โดยมีเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆเหล่านี้ของจังหวัดเป็นพี่เลี้ยงเพื่อช่วยผลักดันและสนับสนุนการพัฒนาให้ผ่านขั้นตอนต่างของกระบวนการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มีศูนย์ที่คอยช่วยเหลือเพื่อสอนเทคนิคการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆนี้จะใช้งบประมาณของหน่วยราชการซึ่งในระดับล่างหรือตำบล หมู่บ้าน จะมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านต่างๆของหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2547: ระบบออนไลน์) กล่าวว่า แนวทางแก้ไขปัญหาคาใจของประชาชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลักการสำคัญดังนี้

1. หลักการของการส่งเสริมอาชีพ ตามหลักการแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางความไม่ประมาท คำนึงถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลโดยมีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนของท้องถิ่น สร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับประชาชนรู้เท่าทันและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มีความรอบคอบทั้งการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ วิธีการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความอดทน มุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จ มีรายได้มีอาชีพพึ่งตนเองได้ และมีกำลังที่สนับสนุนแบ่งปัน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของประชาชนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีความสุขแนวทางการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ การลดรายจ่าย ส่งเสริมให้ประชาชนมีการดำรงชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมสนับสนุนวิชาการและนำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเป็นการส่งเสริมสร้างสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและส่งเสริมกิจการต่างๆอันนำไปสู่การลดต้นทุนของการทำเกษตรในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ลานตากข้าวชุมชน

3. การเพิ่มรายได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพ ติดต่อประสานงานกับภาคเอกชน เช่น สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมท้องถิ่นหรือพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เพื่อรับการผลิตที่สามารถใช้แรงงานแม่บ้านหรืองานที่สามารถดำเนินการภายในครัวเรือนได้โดยการเพิ่มบริหารจัดการที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และพื้นที่นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆในระดับชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน เช่น การตั้งโรงสีชุมชน การจัดตั้งโรงงาน การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงสินค้าและการตลาดในพื้นที่และการส่งเสริมการตลาดสินค้าโดยผ่านอินเทอร์เน็ตตำบล

4. สนับสนุนงบประมาณกลุ่มอาชีพมากกว่าหนึ่งกลุ่มขึ้นไปในพื้นที่ร่วมกันจัดทำแผนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการประชุมสมาชิกกลุ่ม ระดมแนวคิดของปัญหา ข้อจำกัด ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม หาแนวทางการพัฒนาเบื้องต้นและจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาใดนมีกรอบการทำงานมีสมาชิกเป็นแกนหลักของการดำเนินงานและกำหนดระยะเวลาของเวลาของความสำเร็จของแผนที่ชัดเจน

5. สนับสนุนวิชาการ การกิจที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชน โดยการส่งเสริมสนับสนุนงานทางวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการหรือดำเนินการร่วมกับหน่วยงานเดิม เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งถ่ายโอนภารกิจส่งเสริมอาชีพด้านวิชาการฝึกอบรมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. แนวทางการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 16 กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง เช่น การจัดให้มีและควบคุม การตลาด การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้น เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับโอนภารกิจด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อเป็นการส่งเสริมด้านการรวมกลุ่มการผลิตใน

พื้นที่แล้วสิ่งที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประการหนึ่ง คือดำเนินการจัดหาตลาด สถานที่จำหน่ายผลผลิตแก่กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มส่งเสริมอาชีพ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทย โดยประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กรรมการพัฒนาชุมชน กรรมการการค้าภายใน ศูนย์บริการและศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและภาคเอกชน ผู้ประกอบการ เช่น ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้าท้องถิ่น ขอความร่วมมือในการวางจำหน่ายสินค้า โดยการนำสินค้าที่ผลิตในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงมาวางจำหน่าย ตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้ประชาชนมีความพอใจต่อบทบาทเทศบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 กำหนดไว้แจ้งชัดซึ่งอาจจำแนกที่มาของอำนาจหน้าที่ดังกล่าวได้ คือ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งเทศบาลกำหนดสามารถแบ่งแยกประเภทอำนาจหน้าที่ของเทศบาลไว้เป็น 2 ส่วน คือ หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และอำนาจหน้าที่ที่เลือกปฏิบัติ ทั้งยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในฐานะต่างๆ ดังนี้

หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ มาตรา 50, 53 และ 5

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
7. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
8. รุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
9. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
10. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
11. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้

12. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
13. ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
14. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
15. ให้มีการดำเนินการกิจการ โรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น
16. หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

กิจการที่อาจจัดทำในเขตเทศบาล

1. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
2. ให้มีสุสาน และฌาปนสถาน
3. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
4. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
5. ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
6. ให้มีการสาธารณสุข
7. จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
8. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
9. ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
10. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
11. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
12. เทศพาณิชย์

นอกจากนี้ เทศบาลยังมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุข และการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุข
6. การส่งเสริม การฝึกและประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว

9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
17. การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
18. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัยโรงมหรสพและสาธารณสถานอื่น ๆ
24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
25. การผังเมือง
26. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
28. การควบคุมอาคาร
29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
31. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิตร เกื้อช่วย และ บำเพ็ญ เขียวหวาน (2556) ศึกษาเรื่อง ความต้องการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของกลุ่มอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม คือการปลูกพืช และข้าว รองลงมาคือความต้องการด้านปศุสัตว์ คือการเลี้ยง โคเพื่อจำหน่าย รองลงมาคือความต้องการด้านประมง

นิกร ผัสดี (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมกลุ่มอาชีพราษฎรขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมกลุ่มอาชีพได้แก่ เงินทุนไม่เพียงพอ ขาดการพัฒนาทักษะ ความรู้ขั้นสูง วัตถุดิบไม่เพียงพอ ขาดการพัฒนาความรู้ รูปแบบการจำหน่ายและบรรจุภัณฑ์ ขาดตลาดรองรับสินค้า มาตรฐานการผลิตต่ำ ขาดการสนับสนุนทางวิชาการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการส่งเสริมอาชีพ ขาดการกำหนดกรอบทิศทางส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นระบบ ขาดความรู้ การใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต

พระครูวิมลธรรมรักจิต และ จักษ์ พันธุ์เพชร (2553) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทเทศบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมการแก้ไขปัญหาความยากจนทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนทักษะในการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมอาชีพไปปฏิบัติได้จริง

สมหมาย แจ่มกระจ่าง และ ศรีวรรณ มีคุณ (2551) ที่ศึกษางานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนระยะ 3 ปี อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้ง 10 ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมได้อย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

นรวิทย์ สมิตะสิงห์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการดำเนินโครงการตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า

1. ความสำเร็จตามเป้าหมายของการดำเนินงานของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตร ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมโครงการของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตร มีความเห็น ว่าประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายในระดับปานกลาง
2. ความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตร ที่อยู่ใน สังคมเมืองไม่ได้มากกว่ากลุ่มที่อยู่ในสังคมชนบทแต่ประการใด
3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตร โดยรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความ เข้าใจอยู่ในระดับสูง
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มผลิตน้ำดื่มตำบลสันพระเนตรพบว่า มี ส่วนร่วมน้อยมากถึงไม่เคยมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้ที่อยู่ในสังคม เมือง

ปรีชา อุปะทะ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการ ส่งเสริมการฝึกอาชีพศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยคือ 48 ปี มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้างทั่วไป และเข้ารับการฝึกอบรมในสาขาการเย็บผ้าเป็นส่วนใหญ่ ด้านบทบาทของ อบต. มีบทบาทในการจัดการฝึกอบรมด้านวิชาชีพทั้งจัดฝึกอบรมเองและประสานงานกับศูนย์พัฒนาฝีมือ แรงงานจังหวัดลำพูน หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนโดยการฝึกอบรมแต่ละครั้งจะมีการบูรณาการ ด้านค่าใช้จ่ายร่วมกันกับหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น โดย อบต. มีความพร้อมต่อการจัดการฝึกอาชีพ ตามความต้องการของประชาชนหลังการฝึก อบต. จะช่วยเหลือในเรื่องของเงินลงทุนให้ประชาชน ที่รวมกลุ่มกันมีทั้งแบบให้เปล่าและเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย ปัญหาและอุปสรรคที่พบมากคือเรื่อง รายได้หลังการฝึกเพราะการจำหน่ายผลผลิตออกมานั้นมีอยู่มากในท้องตลาดทำให้จำหน่ายผลผลิต ได้น้อยส่งผลให้การคงอยู่ของกลุ่มอาชีพได้ไม่นาน

ผลการวิเคราะห์ถึงระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการฝึกอาชีพของ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการบริหารการฝึกอาชีพของ อบต. พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพอใจในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการฝึกอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพอใจใน ระดับมาก

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการฝึกอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นอยู่ในระดับปาน กลางโดยมีผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ ร้อยละ 48.5 ยังไม่ได้นำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพแต่ได้

นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และร้อยละ 45.5 ได้นำไปประกอบอาชีพโดยส่วนมากจะเป็นอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1,000 บาท

จตุพร อุประคำ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างและการจัดการของเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การศึกษาค้นพบ ดังนี้

1. โครงสร้างและการจัดการเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ถูกจัดการภายใต้คณะกรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วมด้วยการถือหุ้นและออมทรัพย์

2. ทู่น พื้นฐานชุมชนและระเบียบข้อบังคับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคของเศรษฐกิจชุมชนใน ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ

3. รูปแบบโครงสร้างและการจัดการเศรษฐกิจชุมชน ที่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ประภาพรณ จันทรศิริ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิน โครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ผลการศึกษสรุปได้ คือ

1. ยุทธศาสตร์โครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกระทรวงมหาดไทยทั้ง 9 กิจกรรม คือ กิจกรรมเกษตรผสมผสาน พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กการระดมทุนหรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การพัฒนากลุ่มอาชีพ การทำฝักรือข่ายของค์กรชุมชน การพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน การจัดประชาคมตำบล และการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพได้ดำเนินโครงการดังกล่าวไปแล้ว 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมการระดมทุนหรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมพัฒนากลุ่มอาชีพ การพัฒนาเครือข่ายของค์กรชุมชน กิจกรรมการจัดลานค้าชุมชน และตลาดนัดชุมชนและกิจกรรมประชาคมตำบล เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวทางองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ควรที่จะมีการดำเนินการก่อนที่จะมีโครงการเศรษฐกิจชุมชนด้านอื่นๆ ตามมาโดยกิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลเชื่อว่าจะมีส่วนกระตุ้นเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย เพราะประชาชนสามารถมองเห็นประโยชน์ของกิจกรรมได้ชัดเจนกว่ากิจกรรมอื่นๆ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจชุมชนโดยผ่านทางสื่อมวลชนและการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ขณะที่ลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลยังอยู่ใน

ระดับปานกลาง เนื่องจากกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีความซับซ้อนและยากต่อการทำความเข้าใจ เรียนรู้ ของประชาชนในพื้นที่และกิจกรรมดังกล่าวกำหนดมาจากหน่วยงานของรัฐซึ่งไม่ได้มาจากประชาติและความต้องการของประชาชนในพื้นที่แท้จริง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า ปัญหาสำคัญ คือ งบประมาณที่จำกัด บุคลากรขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและประชาชนในพื้นที่ไม่มีจิตสำนึกรักถิ่นที่อยู่เพราะส่วนใหญ่เป็นคนอพยพมาจากที่อื่น ทำให้ขาดความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

4. ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พบว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น ควรร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในพื้นที่ เพราะจะทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จมากขึ้น มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในพื้นที่และควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้มากขึ้น นอกจากนี้้องค์การบริหารส่วนตำบลควรเลือกดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ที่มีความพร้อมในแต่ละด้านและควรบรรจุเป็นแผนพัฒนาตำบลประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

ปรมัตถ์ โปดาพล (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาความสามารถและการเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษารูปได้ ดังนี้

1. ผลการดำเนินโครงการฯ โดยรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับสูง โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านประสิทธิผล การดำเนินโครงการฯ มีประสิทธิผลในระดับสูงโดยผู้เข้าร่วมโครงการฯ สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ในการผลิตและแปรรูป ด้านการตลาด และการออมทรัพย์

1.2 ด้านความพอใจ การดำเนินโครงการฯ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการฯ และมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างพอเพียงและเหมาะสมในระดับสูง

1.3 ด้านความเป็นธรรม ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการฯ อย่างทั่วถึงและมีการกระจายอำนาจผลตอบแทนที่เท่าเทียมกันในระดับสูง

1.4 ด้านการมีส่วนร่วม รูปแบบและความเหมาะสมของการดำเนินโครงการฯ ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับสูง

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินโครงการฯ ได้แก่ การจัดการโครงการฯ แนวทางดำเนินงานของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมและลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยมีความสัมพันธ์กันแบบแปรผันตรงในระดับสูง

3. ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินโครงการฯ ที่สำคัญได้แก่ 1) งบประมาณในการดำเนินโครงการไม่เพียงพอ 2) การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน 3) การขาดการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบปัญหาในการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การจัดการหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและการดำเนินการของคณะกรรมการอำนวยการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความรู้ในระดับปานกลางทุกเรื่อง ยกเว้นการจัดหลักสูตรสาขาเกษตรกรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสมในระดับมากแต่คณะกรรมการที่ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ตัวแทนประชาชนและศึกษาธิการอำเภอ มีความเหมาะสมในระดับน้อย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของเทศบาลและกลุ่มอาชีพในการบริหารเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ มีกรอบแนวคิดการศึกษาดังนี้

ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มหลักๆ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเทศบาลตำบลน้ำแพร่ และ 2) กลุ่มอาชีพภายในเขตตำบลน้ำแพร่

กลุ่มของทางเทศบาลตำบลน้ำแพร่ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) บทบาทของเทศบาลตำบลน้ำแพร่ที่มีต่อกลุ่มอาชีพ 2) ความคาดหวังของเทศบาลตำบลน้ำแพร่ที่มีต่อกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพภายในเขตตำบลน้ำแพร่ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) บทบาทของกลุ่มอาชีพต่อสมาชิกในกลุ่ม 2) ความคาดหวังของกลุ่มอาชีพต่อบทบาทของเทศบาลตำบลน้ำแพร่

ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของทั้ง 2 กลุ่ม นั้นทำให้เกิดเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและแนวทางที่เป็นไปได้ทั้ง 2 ฝ่าย ระหว่างเทศบาลกับกลุ่มอาชีพที่

เหมาะสมในประเด็น ความคาดหวังและบทบาทหน้าที่ ที่เป็นไปได้ทั้งของกลุ่มอาชีพและเทศบาล
เพื่อให้เกิดความร่วมมือและให้กลุ่มอาชีพได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น